

PRIKAZI

Nikica Mihaljević

Prikaz zbirke poezije *Variazioni sulla rosa* Antonija Catalfama

»I discorsi più veri / si fanno con persone / incontrate per caso.«
(Antonio Catalfamo, »Ancora una rosa«, u *Variazioni sulla rosa*)

Zbirka stihova *Variazioni sulla rosa* objavljena je 2014. godine kao osma zbirka pjesnika, književnika i kritičara Antonija Catalfama, autora koji se, osim poezijom, predstavlja čitateljima i zbirkom kratkih priča (*Un filo di sangue*, 1997) te se nadovezuje na tradiciju prethodno objavljenih zbirki u kojima je više nego očit Paveseov utjecaj, koji je jedan od omiljenih Catalfamovih autora, ali se u njima pjesnik jasno poziva i na druge autore. Zbirka je ugledala svjetlo dana pet godina nakon posljednje Catalfamove zbirke poezija, *Frammenti di memoria* (2009), nastavljajući tradiciju posebnosti autorova izričaja koja čitatelja ne može ostaviti ravnodušnim. Kao vrsni poznavalac talijanskih autora, i ne samo 20. stoljeća, Catalfamo se nadovezuje na tradiciju pjesništva na sasvim osobit način, što čini njegov izričaj s jedne strane gotovo školskim primjerom intertekstualnosti (eksplicitni su, primjerice, osvrtni na Vittorinijev roman *Conversazione in Sicilia* ili na Nerudinu *La Mamadre*), dok, s druge strane, na nov način isprepleće u svom pjesništvu ne samo Paveseov utjecaj nego i utjecaje drugih talijanskih i netalijanskih autora.

U šezdeset i tri lirike ove zbirke Catalfamo uspijeva povezati doživljaj talijanskog sjevera i juga, kao i mješavinu utjecaja grčkih mitova, zajedno s izražavanjem direktnog političkog stajališta i osvrta na današnju društvenu situaciju u Italiji. Isprepletanje prošlosti i sadašnjosti ne odvija se u njegovim stihovima tek na tragu Paveseovih mitova, nego i unutar nostalgичnog pogleda gotovo svakog stanovnika ove zemlje. Catalfamo se hrabro i direktno izražava o trenutačnom položaju talijanskog društva, čime potvrđuje ne samo da je Pavese točno procijenio situaciju u kojoj se neizbježno mora zateći pojedinac u 20. stoljeću i iz koje ne postoji izlazak, nego je on prisiljen prihvatiti korumpiranost i otuđenost u društvu ili odlučiti se na samoubojstvo, te na zadržavajući način pokazuje da se od dana Paveseova suicida zapravo ništa u društvenoj situaciji u Italiji nije promijenilo.

Već samim naslovom, *Variazioni sulla rosa*, klasičnim motivom ruže autor najavljuje nastavak tradicije talijanskog pjesništva, ali i upozorava da su interpretacije ovog toposa mnogostruke. Ruža je tradicionalno simbol ljubavi, strasti, ženske ljepote, čistoće, nade, misterioznosti i taštine te priziva u sjećanje različite autore talijanskog 14. stoljeća, što jasno potvrđuje i naslov jedne od lirika, *Rosa fresca aulentissima*. Ali kod Catalfama ruža je ujedno i simbol patnje, nostalgije, oholosti, nedodirljivosti i

nepristupačnosti čovjekove sudbine, kao i izgubljene nade. Potreba isticanja ovog simbola, danas više nego ikada prije, višekratno će biti naglašena u lirikama ove zbirke, kao, primjerice, u *La guerra delle rose* (*Rat ruža*) gdje je ruža simbol direktne povezanosti s tradicijom i obnovom napuštenih vrijednosti, ali i u *Vorrei cantare* (*Želio bih pjevati*) gdje je ona nagovještaj revolucije i rušenja postojećeg stanja ili u *Compagna rosa* (*Drugarica ruža*) u čijim stihovima ruža simbolizira nadu u povratak izgubljenih vrijednosti.

Već u prvoj lirici, *Il nido* (*Gnijezdo*), autor se izričito poziva na Paveseov roman *La luna e i falò*, i to ne tek prizivanjem likova poput Anguille ili tri glavna ženska lika, nego jasnim spajanjem prošlosti i sadašnjosti i to jedinstvenom poveznicom dvaju vremenskih trenutaka sadržanom u zadnjem stihu lirike: »E la lotta continua tra gli uomini.« (»I nastavlja se borba među ljudima.«). Borba koju evocira Catalfamo, čovjekova je borba protiv društva u kojem je osuđen živjeti, a suprotno očekivanome, to društvo se otkriva kao najveći čovjekov neprijatelj. Pjesnik opominje čitatelja na nužnost stalnog opreza jer »[...] finita la festa, / spente luci del Nido, / ritorna la storia« (»[...] kad završi se zabava, / i ugase se svjetla Gnijezda, / povijest se vraća«), upućujući na cikličnost kozmosa iz kojega čovjeku nema izlaska nego u smrti.

Pozornost čitatelja privlače i neprestani osvrti na ženino tijelo, koje se kod Catalfama pojavljuje kao stalna metafora zemlje koja omogućava život, ali ga i ograničava. Poznato je da je kod Pavesea prisutan antitetičan odnos prema ženi, stoga ne čudi isti odnos i kod Catalfama; bez nje se, kao i bez zemlje koja predstavlja izvor života, ne može, a upravo ona definira čovjeka smrtnim. Ženino tijelo je, dakle, s jedne strane predstavljeno kao utočište, a s druge je upravo ono ograničavajuće, odnosno ono koje osuđuje čovjeka na smrtnost i tjera ga prema njoj. Žena je u njegovim stihovima objekt, ali i subjekt, i upravo taj ambigvitet i nedorečenost njezine osobnosti uvjetuju i ograničavaju čovjeka.

Može se zaključiti da strani čitatelj iz ove Catalfamove zbirke može izvući brojne informacije o talijanskom društvu danas (eksplicitne su tu i referencije, osim na talijanske autore kao što su Gianni Rodari ili Mario Rigoni Stern, i na političare poput Concetta Marchesija i neizostavnog Antonija Gramscija, ali i na Berlusconijevu *bungabunga* zabave, na preplaćene talijanske nogometaše, na Sergija Marchionnea, tvornicu FIAT itd.), no ponajviše su zanimljivi pjesnikovi osvrti na opstanak komunista u današnjem društvu kroz njihovu uobičajenu subverzivnost: »Le persone normali adempiono / i doveri familiari. / [...] Noi comunisti non siamo normali, / pensiamo ai doveri universali.« (»Normalne osobe ispunjavaju / obiteljske obaveze. / [...] Mi komunisti nismo normalni, / mislimo na univerzalne dužnosti.«), ali koji usprkos svemu i dalje postoje (»Ci danno sempre per morti, / ma noi comunisti resuscitiamo.« »Uvijek nas proglašavaju mrtvima, / ali mi komunisti oživimo.«). Očajničkim vapajem za komunizmom, pjesnik ovom malom enciklopedijom talijanske povijesti i talijanskog društva zapravo progovara o izgubljenim moralnim vrijednostima, o profanaciji i marginalizaciji nekih zanimanja, o svijetu iskrivljenih vrijednosti i beskompromisnom jurišu na uspjeh.